عليك وعلى
ويتم نعمته آل يعقوب

حسب الارشاد اخی المعظم برادر مکرم منشی محمد عبدالقیوم صاحب تاجر کتب کلکتہ قریب مدرسہ عالیہ نمبر ١٦

زبانی حساب

١٣١٧ھ

از اہتمام کمترین محمد قمر الدین ابن جناب حاجی شیخ محمد یعقوب صاحب مالک مطبع احمدی

در مطبع فیض قیومی واقع کانپور مطبوع گردید

عاجز کے کارخانہ سے ہر قسم کی کتابیں بہ نرخ تاجرانہ جلد بکفایت ویلیو پی ایبل روانہ ہوتی ہیں المشتہر محمد عبدالقیوم تاجر کتب کلکتہ ویلسلی اسکوائر نمبر ٦

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد بیحد اور ثنائے لاتعد اُس پروردگار عالم واحد احد کو زیبا اور لائق ہی کہ جو بنی
نوع انسان کو ایک قطرۂ ناپاک وناچیز سے پیدا کر کے عالم شہود مین لایا اور اپنے
فضل وکرم سے جوہر عقل ونطق کا عطا کر کے اور علم توحید ومعرفت اپنی سی بہرہ مند
فرما کر نور ایمان کا اُسکو بخشا اور جملہ کائنات وموجودات مین اُسکو برگزیدہ کر کے اور خلعت
اشرف المخلوقات کا مرحمت فرما کے معزز ومشرف اعلیٰ درجے کا بنایا اور طرح طرح کے
علوم وفنون سے ماہر کیا اور اپنے علوم وحکمت کاملہ وصنائع وبدائع بالغہ کی تمیز وتفہیم
سے بھی بہرہ بخشا اسواسطے ہر ایک انسان بزور وطاقت علوم وفنون ورسائی ذہن وطبع
وقوت ظاہری وباطنی اپنی کے حصول مفاد دینی ودنیوی مین مشغول ومصروف
رہتا ہی کوئی یہ چاہتا ہی کہ میری ناموری ونمود دنیا مین ہو اور قیامت تک نام رہے
اور کوئی اس بات کا خواہان ہی کہ آخرت مین فائدہ ہو الغرض باینخیال ہزارون عالمون
وفاضلون نے بکثرت علوم وفنون متنوعہ مفیدہ کی کتابین تصنیف وتالیف کر کے
دونون جہان مین نیکی ونیک نامی حاصل کی اور سیکڑون اُمرا واغنیا نے یہ تعمیر

وبناے بلند و عالیشان و مکانات و مدرسہ و پل و چاہ و شاہراہ و باغ و نہر وغیرہ
دنیا و دین مین ثواب و بہبودی پائی غرضکہ ہر شخص اپنی اپنی قدرت و ہمت کے موافق
خواہان و جویان بہتری دارین کا ہے بدین وجہ اس حقیر ہیچمدان و خاک پاے بزرگان
عبودیت آمال بہاری لال ولد ہیرا لال قوم بقال اگروال متوطن قصبہ سومنا ضلع
علیگڈھ سابق طالب علم مدرسۂ تحصیلی قصبہ کھیر ضلع مذکور و نارمل اسکول میرٹھ و حال
نائب مدرس مدرسۂ مڈل تحصیلی داتا گنج کے تئین بھی ایسا خیال آگیا کہ خداوند تعالے
جل جلالہ غنی اور نکتہ نواز ہے کسی کی دولت اور عبادت کی پروا نہین رکھتا صرف
خلوص نیت پر ثمرہ و صلہ دیتا ہے تو بھی کوئی کتاب تصنیف کر شاید وہ تیرے واسطے
بھی فائدہ بخش دارین ہووے کیونکہ خداے عز و جل نکتہ نواز ہے لہذا بندۂ ناقص العقل
کم مایہ و قلیل البضاعت نے اوپر نکتہ نوازی الٰہی کے تکیہ اور بھروسا پکا و مستحکم کرکے یہ
کتاب موسوم بہ زبانی حساب جسمین چند پہاڑے و گر و ہندسۂ فارسی و انگریزی وغیرہ
ہین مرقوم کرکے واسطے فائدۂ طلبۂ معصوم تعلیم یافتگان مدارس سرکاری ادنی دفعات
یعنی ۵ تک کے مرتب کیے اور اُنکی بہبود و فائدہ رسانی و دعاے امید سود و مفاد آخرت
کی اپنے حق مین قوی و صحیح جانے یا الٰہی اس کتاب سے معصوم بچونکو فائدہ بخش اور
مجکو اُنکی دعاے مغفرت عطا فرما آمین

گنتی				گنتی				گنتی			
۱	۱	۱	ایک	۱۰	۱	۱۱	گیاره	۲۰	۱	۲۱	اکیس
۲	۱	۲	دو	۱۰	۲	۱۲	باره	۲۰	۲	۲۲	بائیس
۳	۱	۳	تین	۱۰	۳	۱۳	تیره	۲۰	۳	۲۳	تئیس
۴	۱	۴	چار	۱۰	۴	۱۴	چوده	۲۰	۴	۲۴	چوبیس
۵	۱	۵	پانچ	۱۰	۵	۱۵	پندره	۲۰	۵	۲۵	پچیس
۶	۱	۶	چھ	۱۰	۶	۱۶	سوله	۲۰	۶	۲۶	چھبیس
۷	۱	۷	سات	۱۰	۷	۱۷	ستره	۲۰	۷	۲۷	ستائیس
۸	۱	۸	آٹھ	۱۰	۸	۱۸	اٹھاره	۲۰	۸	۲۸	اٹھائیس
۹	۱	۹	نو	۱۰	۹	۱۹	اُنیس	۲۰	۹	۲۹	انتیس
۱۰	۱	۱۰	دس	۱۰	۱۰	۲۰	بیس	۲۰	۱۰	۳۰	تیس

۳۰	۱	۳۱	اکتیس	۴۰	۱	۴۱	اکتالیس	۵۰	۱	۵۱	اکیاون
۳۰	۲	۳۲	بتیس	۴۰	۲	۴۲	بیالیس	۵۰	۲	۵۲	باون
۳۰	۳	۳۳	تینتیس	۴۰	۳	۴۳	تینتالیس	۵۰	۳	۵۳	ترپن
۳۰	۴	۳۴	چونتیس	۴۰	۴	۴۴	چوالیس	۵۰	۴	۵۴	چوّن
۳۰	۵	۳۵	پینتیس	۴۰	۵	۴۵	پنتالیس	۵۰	۵	۵۵	پچپن
۳۰	۶	۳۶	چھتیس	۴۰	۶	۴۶	چھیالیس	۵۰	۶	۵۶	چھپّن
۳۰	۷	۳۷	سنتیس	۴۰	۷	۴۷	سینتالیس	۵۰	۷	۵۷	ستاون
۳۰	۸	۳۸	اڑتیس	۴۰	۸	۴۸	اڑتالیس	۵۰	۸	۵۸	اٹھاون
۳۰	۹	۳۹	اُنتالیس	۴۰	۹	۴۹	اُنچاس	۵۰	۹	۵۹	اُنسٹھ
۳۰	۱۰	۴۰	چالیس	۴۰	۱۰	۵۰	پچاس	۵۰	۱۰	۶۰	ساٹھ

گنتی				گنتی				گنتی			
۶۰	۱	۶۱	اکسٹھ	۷۰	۱	۷۱	اکہتر	۸۰	۱	۸۱	اکیاسی
۶۰	۲	۶۲	باسٹھ	۷۰	۲	۷۲	بہتر	۸۰	۲	۸۲	بیاسی
۶۰	۳	۶۳	ترسٹھ	۷۰	۳	۷۳	تہتر	۸۰	۳	۸۳	تراسی
۶۰	۴	۶۴	چونسٹھ	۷۰	۴	۷۴	چوہتر	۸۰	۴	۸۴	چواسی
۶۰	۵	۶۵	پینسٹھ	۷۰	۵	۷۵	پچھتر	۸۰	۵	۸۵	پچاسی
۶۰	۶	۶۶	چھیاسٹھ	۷۰	۶	۷۶	چھہتر	۸۰	۶	۸۶	چھیاسی
۶۰	۷	۶۷	سرسٹھ	۷۰	۷	۷۷	ستتر	۸۰	۷	۸۷	ستاسی
۶۰	۸	۶۸	اڑسٹھ	۷۰	۸	۷۸	اٹھتر	۸۰	۸	۸۸	اٹھاسی
۶۰	۹	۶۹	اُنہتر	۷۰	۹	۷۹	اُناسی	۸۰	۹	۸۹	نواسی
۶۰	۱۰	۷۰	ستر	۷۰	۱۰	۸۰	اسی	۸۰	۱۰	۹۰	نوے

گنتی				پہاڑہ ایک کا				پہاڑہ دو کا			
۹۰	۱	۹۱	اکیانوے	۱	۱	۱	ایک	۲	۱	۲	دو
۹۰	۲	۹۲	بانوے	۲	۱	۲	دو	۲	۲	۴	چار
۹۰	۳	۹۳	ترانوے	۳	۱	۳	تین	۲	۳	۶	چھ
۹۰	۴	۹۴	چورانوے	۴	۱	۴	چار	۲	۴	۸	آٹھ
۹۰	۵	۹۵	پچانوے	۵	۱	۵	پانچ	۲	۵	۱۰	دس
۹۰	۶	۹۶	چھیانوے	۶	۱	۶	چھ	۲	۶	۱۲	بارہ
۹۰	۷	۹۷	ستانوے	۷	۱	۷	سات	۲	۷	۱۴	چودہ
۹۰	۸	۹۸	اٹھانوے	۸	۱	۸	آٹھ	۲	۸	۱۶	سولہ
۹۰	۹	۹۹	ننانوے	۹	۱	۹	نو	۲	۹	۱۸	اٹھارہ
۹۰	۱۰	۱۰۰	سو	۱۰	۱	۱۰	دس	۲	۱۰	۲۰	بیس

پہاڑہ تین کا				پہاڑہ چار کا				پہاڑہ پانچ کا			
۳	۱	۳	تین	۴	۱	۴	چار	۵	۱	۵	پانچ
۳	۲	۶	چھ	۴	۲	۸	آٹھ	۵	۲	۱۰	دس
۳	۳	۹	نو	۴	۳	۱۲	بارہ	۵	۳	۱۵	پندرہ
۳	۴	۱۲	بارہ	۴	۴	۱۶	سولہ	۵	۴	۲۰	بیس
۳	۵	۱۵	پندرہ	۴	۵	۲۰	بیس	۵	۵	۲۵	پچیس
۳	۶	۱۸	اٹھارہ	۴	۶	۲۴	چوبیس	۵	۶	۳۰	تیس
۳	۷	۲۱	اکیس	۴	۷	۲۸	اٹھائیس	۵	۷	۳۵	پینتیس
۳	۸	۲۴	چوبیس	۴	۸	۳۲	بتیس	۵	۸	۴۰	چالیس
۳	۹	۲۷	ستائیس	۴	۹	۳۶	چھتیس	۵	۹	۴۵	پینتالیس
۳	۱۰	۳۰	تیس	۴	۱۰	۴۰	چالیس	۵	۱۰	۵۰	پچاس

۶	۱	۶	چھ
۶	۲	۱۲	بارہ
۶	۳	۱۸	اٹھارہ
۶	۴	۲۴	چوبیس
۶	۵	۳۰	تیس
۶	۶	۳۶	چھتیس
۶	۷	۴۲	بیالیس
۶	۸	۴۸	اڑتالیس
۶	۹	۵۴	چون
۶	۱۰	۶۰	ساٹھ

پہاڑہ چھ کا

۷	۱	۷	سات
۷	۲	۱۴	چودہ
۷	۳	۲۱	اکیس
۷	۴	۲۸	اٹھائیس
۷	۵	۳۵	پینتیس
۷	۶	۴۲	بیالیس
۷	۷	۴۹	انچاس
۷	۸	۵۶	چھپن
۷	۹	۶۳	ترسیٹھ
۷	۱۰	۷۰	ستر

پہاڑہ سات کا

۸	۱	۸	آٹھ
۸	۲	۱۶	سولہ
۸	۳	۲۴	چوبیس
۸	۴	۳۲	بتیس
۸	۵	۴۰	چالیس
۸	۶	۴۸	اڑتالیس
۸	۷	۵۶	چھپن
۸	۸	۶۴	چونسٹھ
۸	۹	۷۲	بہتر
۸	۱۰	۸۰	اسی

پہاڑہ آٹھ کا

پہاڑہ نو کا				پہاڑہ دس کا				پہاڑہ گیارہ کا			
۹	۱	۹	نو	۱۰	۱	۱۰	دس	۱۱	۱	۱۱	گیارہ
۹	۲	۱۸	اٹھارہ	۱۰	۲	۲۰	بیس	۱۱	۲	۲۲	بائیس
۹	۳	۲۷	ستائیس	۱۰	۳	۳۰	تیس	۱۱	۳	۳۳	تینتیس
۹	۴	۳۶	چھتیس	۱۰	۴	۴۰	چالیس	۱۱	۴	۴۴	چوالیس
۹	۵	۴۵	پنتالیس	۱۰	۵	۵۰	پچاس	۱۱	۵	۵۵	پچپن
۹	۶	۵۴	چون	۱۰	۶	۶۰	ساٹھ	۱۱	۶	۶۶	چھیاسٹھ
۹	۷	۶۳	تریسٹھ	۱۰	۷	۷۰	ستر	۱۱	۷	۷۷	ستتر
۹	۸	۷۲	بہتر	۱۰	۸	۸۰	اسی	۱۱	۸	۸۸	اٹھاسی
۹	۹	۸۱	اکیاسی	۱۰	۹	۹۰	نوے	۱۱	۹	۹۹	ننانوے
۹	۱۰	۹۰	نوے	۱۰	۱۰	۱۰۰	سو	۱۱	۱۰	۱۱۰	ایکسو دس

پہاڑہ بارہ کا

۱۲	۱	۱۲	بارہ
۱۲	۲	۲۴	چوبیس
۱۲	۳	۳۶	چھتیس
۱۲	۴	۴۸	اڑتالیس
۱۲	۵	۶۰	ساٹھ
۱۲	۶	۷۲	بہتر
۱۲	۷	۸۴	چوراسی
۱۲	۸	۹۶	چھیانوے
۱۲	۹	۱۰۸	ایکسو آٹھ
۱۲	۱۰	۱۲۰	ایکسو بیس

پہاڑہ تیرہ کا

۱۳	۱	۱۳	تیرہ
۱۳	۲	۲۶	چھبیس
۱۳	۳	۳۹	انتالیس
۱۳	۴	۵۲	باون
۱۳	۵	۶۵	پینسٹھ
۱۳	۶	۷۸	اٹھتر
۱۳	۷	۹۱	اکیانوے
۱۳	۸	۱۰۴	ایکسو چار
۱۳	۹	۱۱۷	ایکسو سترہ
۱۳	۱۰	۱۳۰	ایکسو تیس

پہاڑہ چودہ کا

۱۴	۱	۱۴	چودہ
۱۴	۲	۲۸	اٹھائیس
۱۴	۳	۴۲	بیالیس
۱۴	۴	۵۶	چھپن
۱۴	۵	۷۰	ستر
۱۴	۶	۸۴	چوراسی
۱۴	۷	۹۸	اٹھانوے
۱۴	۸	۱۱۲	ایکسو بارہ
۱۴	۹	۱۲۶	ایکسو چھبیس
۱۴	۱۰	۱۴۰	ایکسو چالیس

پہاڑہ پندرہ کا

۱۵	۱	۱۵	پندرہ
۱۵	۲	۳۰	تیس
۱۵	۳	۴۵	پینتالیس
۱۵	۴	۶۰	ساٹھ
۱۵	۵	۷۵	پچھتر
۱۵	۶	۹۰	نوے
۱۵	۷	۱۰۵	ایکسو پانچ
۱۵	۸	۱۲۰	ایکسو بیس
۱۵	۹	۱۳۵	ایکسو پینتیس
۱۵	۱۰	۱۵۰	ایکسو پچاس

پہاڑہ سولہ کا

۱۶	۱	۱۶	سولہ
۱۶	۲	۳۲	بتیس
۱۶	۳	۴۸	اڑتالیس
۱۶	۴	۶۴	چونسٹھ
۱۶	۵	۸۰	اسی
۱۶	۶	۹۶	چھیانوے
۱۶	۷	۱۱۲	ایکسو بارہ
۱۶	۸	۱۲۸	ایکسو اٹھائیس
۱۶	۹	۱۴۴	ایکسو چوالیس
۱۶	۱۰	۱۶۰	ایکسو ساٹھ

پہاڑہ سترہ کا

۱۷	۱	۱۷	سترہ
۱۷	۲	۳۴	چونتیس
۱۷	۳	۵۱	اکیاون
۱۷	۴	۶۸	ارسٹھ
۱۷	۵	۸۵	پچاسی
۱۷	۶	۱۰۲	ایکسو دو
۱۷	۷	۱۱۹	ایکسو انیس
۱۷	۸	۱۳۶	ایکسو چھتیس
۱۷	۹	۱۵۳	ایکسو ترپن
۱۷	۱۰	۱۷۰	ایکسو ستر

۱۸	۱	۱۸	اٹھارہ
۱۸	۲	۳۶	چھتیس
۱۸	۳	۵۴	چوّن
۱۸	۴	۷۲	بہتر
۱۸	۵	۹۰	نوے
۱۸	۶	۱۰۸	ایکسو آٹھ
۱۸	۷	۱۲۶	ایکسو چھبیس
۱۸	۸	۱۴۴	ایکسو چوالیس
۱۸	۹	۱۶۲	ایکسو باسٹھ
۱۸	۱۰	۱۸۰	ایکسو اسّی

پہاڑہ اٹھارہ کا

۱۹	۱	۱۹	اُنیس
۱۹	۲	۳۸	اڑتیس
۱۹	۳	۵۷	ستاون
۱۹	۴	۷۶	چھہتر
۱۹	۵	۹۵	پچانوے
۱۹	۶	۱۱۴	ایکسو چودہ
۱۹	۷	۱۳۳	ایکسو تینتیس
۱۹	۸	۱۵۲	ایکسو باون
۱۹	۹	۱۷۱	ایکسو اکہتر
۱۹	۱۰	۱۹۰	ایکسو نوے

پہاڑہ انیس کا

۲۰	۱	۲۰	بیس
۲۰	۲	۴۰	چالیس
۲۰	۳	۶۰	ساٹھ
۲۰	۴	۸۰	اسّی
۲۰	۵	۱۰۰	سو
۲۰	۶	۱۲۰	ایکسو بیس
۲۰	۷	۱۴۰	ایکسو چالیس
۲۰	۸	۱۶۰	ایکسو ساٹھ
۲۰	۹	۱۸۰	ایکسو اسّی
۲۰	۱۰	۲۰۰	دو سو

پہاڑہ بیس کا

بیان اوزان وسکہ جات ہندوستانی وانگریزی

سکہ ہندوستانی

۱۲ پائی = ایک آنہ کے
۱۶ آنہ = ایک روپیہ کے
۱۶ روپیہ = ایک اشرفی کے

اوزان ہندوستانی

۸ چاول = ایک رتی کے
۸ رتی = ایک ماشہ کے
۱۲ ماشہ = ایک تولہ کے

ایضاً

۵ روپیہ = ایک چھٹانک کے
۱۶ چھٹانک = ایک سیر کے
۵ سیر = ایک پنسیری کے
۸ پنسیری = ایک من کے
۳ من = ایک پلّہ کے

طول ہندوستانی

۸ جَو = ایک اُنگل کے
۳ اُنگل = ایک گرہ کے
۴ گرہ = ایک بالشت کے
۲ بالشت = ایک ہاتھ کے
[illegible] ہاتھ = ایک گز کے

طول انگریزی

۸ کھڑے جو = ایک انچھ کے
۱۲ انچھ = ایک فیٹ کے
۳ فیٹ = ایک گز کے
۵½ ساڑھے پانچ گز = ایک پول کے
۴۰ پول = ایک فرلانگ کے
۸ فرلانگ یا ۱۷۶۰ گز = ایک میل کے

طول جو پیمائش زمین مین مستعمل ہی

۳۳ انچہ = ایک ہندوستانی گز کے
۳ گز = ایک گٹھ کے
۲۰ گٹھ = ایک جریب کے

اوقات

۶۰ ثانیہ یا سکنڈ = ایک دقیقہ یا منٹ کے
۶۰ دقیقہ یا منٹ = ایک گھنٹہ کے
۲۴ گھنٹہ = ایک دن رات کے
۳۰ دن رات = ایک مہینے کے
۱۲ مہینے = ایک سال کے
۳۶۵ دن = ایکسال شمسی کے

اندازہ رقبۂ اراضی

۲۰ انوانسی = ایک کچوانسی کے

۲۰ کچوانسی = ایک بسوانسی کے
۲۰ بسوانسی = ایک بسوہ کے
۲۰ بسوہ = ایک بیگھہ کے
۲۹ بیگہ = ایک ایکڑ کے

واضح ہو کہ ایک گٹھ طول اور ایک گٹھ عرض سے جو سطح گھرتی ہی اسکا نام بسوانسی ہی

مساحت مربع

۱۴۴ انچ مربع = ایک فیٹ مربع کے
۹ فیٹ مربع = ایک گز مربع کے
۳۰¼ گز مربع = ایک پول کے
۴۰ پول مربع = ایک روڈ کے
۴ روڈ مربع = ایک ایکڑ کے

واضح ہو کہ ایک انچ لمبا اور ایک انچ چوڑا مربع انچ کہلاتا ہی

مساحت مکعب

۱۷۲۸ انچ مکعب = ایک فیٹ مکعب کے
۲۷ فیٹ مکعب = ایک گز مکعب کے

واضح ہو کہ ایک انچ لمبی ایک انچ چوڑی اور ایک انچ اونچی سی جو جسم بنتا ہی اُسکو ایک انچ کعب کہتے ہین

سکۂ انگریزی:

۴ فارذنگ = ایک پنس کے
۱۲ پنس = ایک شلنگ کے
۲۰ شلنگ = ایک پونڈ کے

واضح ہو کہ ایک پونڈ دس روپیہ کا ہوتا ہی

اوزان انگریزی جو شفاخانون مین مستعمل ہین

۲۰ گرین = ایک اسکرپل کے
۳ اسکرپل = ایک ڈرام کے
۸ ڈرام = ایک اونس کے
۱۲ اونس = ایک پونڈ کے

اوزان انگریزی جو قیمتی اشیا مین استعمال ہوتے ہین

۲۴ گرین = ایک پینی ویٹ کے
۲۰ پینی ویٹ = ایک اونس کے
۱۲ اونس = ایک پونڈ کے

اوزان جو کم قیمتی اشیا مین مستعمل ہین

۱۶ ڈرام = ایک اونس کے
۱۶ اونس = ایک پونڈ کے
۲۸ پونڈ = ایک کیوارٹر کے
۴ کیوارٹر = ایک ہنڈریٹ ویٹ کے
۲۰ ہنڈریٹ ویٹ = ایک من کے

واضح ہو کہ ایک پونڈ آدھ سیر کا اور ٹن ۲۸ من کا ہوتا ہی

یکمشت پہاڑہ

ضرب	مضروب	حاصل ضرب	تلفظ عبارت مین		
۰۱	۰۱	۲	ڈیوڑھا	ڈیوڑھا	سوا دو
۰۱	۰۲	۳	ڈیوڑھا	ڈھام	پونے چار
۰۱	۰۳	۵	ڈیوڑھا	ہونٹھا	سوا پانچ
۰۱	۰۴	۶	ڈیوڑھا	ڈھونچہ	پونے سات
۰۲	۰۲	۶	ڈھام	ڈھام	سوا چھ
۰۲	۰۳	۸	ڈھام	ہونٹھا	پونے نو
۰۲	۰۴	۱۱	ڈھام	ڈھونچہ	سوا گیارہ
۰۳	۰۳	۱۲	ہونٹھا	ہونٹھا	سوا بارہ
۰۳	۰۴	۱۵	ہونٹھا	ڈھونچہ	پونے سولہ
۰۴	۰۴	۲۰	ڈھونچہ	ڈھونچہ	سوا بیس

گُر

(۱) ایک پیسے کے آٹھ آم بکتے ہین تو نو پیسے کے کتنے آوینگے۔

جواب - ۷۲ -

(۲) ایک پیسے کے چار چھدام ہوتے ہین تو سولہ پیسہ کے کتنے چھدام ہونگے۔

جواب - ۶۴ -

(۳) ایک پیسے کی پندرہ نارنگی بکتی ہین تو سات پیسے کی کتنی نارنگی آوینگی۔

جواب - ۱۰۵ -

(۴) اگر روپیہ کا چار گز کپڑا بکتا ہی تو ایک آنہ کا کتنا آویگا یعنی روپیہ کا جتنے گز کپڑا بکتا ہی اتنے ہی آنیکی گرہ ہوتی ہین -

جواب - ۴ گرہ -

(۵) روپیہ کی جے سیر جنس بکتی ہی اُتنے ہی آنونکی ایک چھٹانک یعنی دو روپیہ کی چار سیر جنس آتی ہی تو دو آنے کی کتنی آویگی -

جواب - ۴ چھٹانک -

(۶) روپیہ کا جے من اناج آتا ہی اُتنے ہی آنے کا ڈھائی سیر ہوتا ہی -

(۷) روپیہ کا جے چھٹانک اُتنے ہی من ۴۰ روپیہ کا ہوتا ہی مثلاً ایک روپیہ کی چار سیر چاول بکتی ہی وہ فی من ۱۰ روپیہ کی ہوئی -

(۸) جتنے تولہ بکے سجان اُتکے آدھو آنہ جان ؛ اُتنے ہی رتی پر دھرنا ؛ ناحق لیکھو کر کر مرنا -

(۹) جے روپیہ تولہ بکے سجان ؛ اُس سے دو چند پائی جان ؛ پائی کا ٹکرا نکر دے ؛ کاہیکو لکھیا سیکھ کرو -

(۱۰) مین نے دس لڑکون کو بارہ ۱۲ ناشپاتیان تقسیم کین تو بتاؤ کتنی ناشپاتیان تقسیم ہوئین -

جواب - ۱۲۰ -

(۱۱) ایک مدرسہ مین سولہ ۱۶ طالب علم ہین اور ہر طالب علم کو بارہ ۱۲ روپیہ سرکار سے انعام مرحمت ہوے تو دریافت کرو کل کتنا روپیہ سرکار کا صرف ہوا -

جواب - ۱۹۲ روپیہ -

(۱۲) ایک روپیہ کے ۳۷ ٹکے بکتے ہین تو گیارہ روپیہ کے کتنے ٹکے آوینگے -

جواب - ۴۰۷ -

(۱۳) ایک آنہ کے گیارہ انار بکتے ہین تو سولہ آنے کے کتنے آوینگے -

جواب - ۱۷۶ - انار -

(۱۴) ایک جماعت کے دس لڑکونکو تین تین سیب ولایتی انعام دیئے تو بتاؤ کل سیب کتنے صرف ہوئے -

جواب - ۳۰ سیب -

(۱۵) ایک دیوار کے بنانے مین ۵ مزدور کام کرکے تیار کرتے ہین تو ویسی ہی نو دیوارون کے بنانے مین کتنے مزدور لگین گے - جواب - ۴۵ مزدور -

(۱۶) ۲۰ روپیہ من میدہ بکتا ہی تو اس حساب سے ایک سیر کے کیا دام ہوے -

جواب - ار -

(۱۷) ۳ روپیہ ۸ر من سوجی بکتی ہی تو ایک سیر کے کیا دام ہوے -

جواب - ار ۴ ۴/۵ پائی -

(۱۸) ایک آنہ کی ۷ سیر لکڑی بکتی ہی تو بتاؤ اس حساب سے ۶ روپیہ ۱۲ر کی کتنی لکڑی آویگی -

جواب - ۱۸ من ۳۶ سیر -

(۱۹) ۶ ۳/۴ ر پونے سات آنیکو ایک بٹیا پتھر کی آتی ہی تو ویسی تین سو چھتر بٹیون کے کیا دام ہوے -

جواب - ۱۵۸ روپیہ ۱۰ر -

(۲۰) ایک روپیہ کا ۴ سیر گھی آتا ہی تو ۴۵ روپیہ کا کتنا گھی آویگا -

جواب - ۴ من ۲۰ سیر -

(۲۱) ایک انگے کے بنانے مین ۲ ۱/۲ گز کپڑا لگتا ہی تو آٹھ انگون کے بنانے مین کتنا کپڑا صرف ہوگا -

جواب - ۲۰ گز -

(۲۲) جبکہ ایک من کی ۸ پنسیری ہوتی ہین تو دریافت کرو ۱۹ من کی کئی پنسیریان ہونگی -

جواب - ۱۵۲ -

(۲۳) چار لڑکون مین برابر برابر سولہ ۱۶ سولہ پیسے تقسیم کیے تو بتاؤ کل کتنے پیسے صرف ہوے -

جواب - ۶۴ پیسے -

(۲۴) میرے کسی دوست نے مدرسہ مین اگر چھبیس ۲۶ طالب علمون کو تیرہ ۱۳ تیرہ خربزہ تقسیم کیے تو بتاؤ کل کتنے خربزے تقسیم کیے - جواب - ۳۳۸ خربزہ -

(۲۵) ایک آنہ کی تیرہ ۱۳ ناشپاتیان آتی ہین تو بتاؤ سولہ پیسے کی کتنی ناشپاتیان آوینگی -

جواب - ۲۰۸ ناشپاتیان -

(۲۶) ایک روپیہ کے بیس سیر گندم آتے ہین تو بتاؤ نو روپیہ کے کتنے گندم آوینگے -

جواب - ۱۸۰ سیر گندم -

(۲۷) ایک روپیہ کے تین سیر چاول آتے ہین تو بتاؤ چودہ روپیہ کے کتنے آوینگے -

جواب - ۴۲ سیر -

(۲۸) ایک پیسہ کی دس نارنگیان بکتی ہین تو بتاؤ بارہ پیسون کی کتنی نارنگیان آوینگی -

جواب - ۱۲۰ نارنگیان -

(۲۹) ایک روپیہ کی جتنے سیر جنس بکتی ہو تو اُتنے ہی من چالیس روپیہ کی ہوتی ہی مثلاً ایک روپیہ کے اُنیس سیر گندم بکتے ہین تو اُنیس من کے کیا دام ہوے -

جواب - ۴۰ روپیہ -

(۳۰) جتنے روپیہ پلہ جنس بکتی ہو اُتنے ہی آنون کی ۲ سیر ہوتی ہی مثلاً سولہ روپیہ پلہ کھانڈ بکتی تو سولہ آنہ کی کتنی آویگی - جواب - ۲½ سیر -

(۳۱) ایک آنہ کے پچیس آم بکتے ہین تو دس آنے کے کتنے آم آوینگے - جواب - ۲۵۰ آم -

(۳۲) ایکروپیہ کی چھ درجن ٹوپیان آتی ہین تو بتاؤ بارہ روپیہ کی کتنے درجن ٹوپیان آوینگی -

جواب - ۷۲ درجن ٹوپی -

(۳۳) ایک آنہ کے گیارہ لیمون بکتے ہین تو گیارہ آنہ کے کتنے لیمون ہونگے -

جواب - ۱۲۱ لیمون آوینگے -

(۳۴) ایک پیسہ کے چھبیس انار بکتے ہین تو بارہ پیسے کے کتنے انار آوینگے -

جواب - ۳۱۲ انار ہونگے -

(۳۵) ایک روپیہ کے بائیس سیر نخود بکتے ہین تو سولہ روپیہ کے کتنے آوینگے -

جواب - ۸ من ۳۲ سیر نخود -

(۳۶) جو آنہ کے روپیہ کرے + اُنکیں سے ایک بندی ہرے + آدھا کاٹ سوایا کرے ÷ کاہیکو لیکھا کرکے مرے ÷ مثلاً چالیس۴۰ آنہ ہیں اُنمیں سے چالیس۴۰ آنہ کی بندی دور کرنے سے چار باقی رہے پھر چار کو آدھا کر کے سوایا کیا تو۔

جواب۔ ۲½ ڈھائی روپیہ ہوئے یعنی ۲ روپیہ ۸ ر۔

(۳۷) جو سیروں کو من کرنا منظور ہوں تو اُنمیں سے ایک بندی ہرے آدھا کاٹ پھر آدھا کرے کاہیکو لیکھو کرکے مرے۔ مثلاً اسّی سیر ہیں اُنمیں سے ایک بندی ہرے تو آٹھ باقی رہے پھر آٹھ کا آدھا کیا تو چار باقی رہے پھر آدھا کیا چار کا تو۔ جواب۔ ۲ من ہوا۔

(۳۸) ایک لڑکا چھ حرف روزانہ پڑھتا ہو تو بتاؤ بائیس۲۲ روز میں کتنے حرف پڑھیگا۔ جواب۔ ۱۳۲ حرف

(۳۹) ایک ناؤ میں دو سو۲۰۰ من بوجھ جاتا ہی اور ایک گرو دو سو۲۰۰ من کا اور دو چیلے سَو سَو۱۰۰ من کے اُس کشتی پر اُترنا چاہتے ہیں تو بتاؤ کہ وہ تینوں شخص کسطرح دریا سے عبور کرینگے۔

حل۔ چونکہ پہلے دونوں چیلے اُس ناؤ پر بیٹھکر چلے اور ایک چیلہ ناؤ سے دریا اُتر گیا اور ایک چیلہ ناؤ کو لے آیا اور وہ جب اُتر پڑا اور گرو بیٹھکر چلا پھر گرو اُتر پڑا اور وہ چیلہ جو کہ پہلے دریا سے اُتر گیا تھا وہ بیٹھکر ناؤ میں آیا اور اُس دوسرے چیلہ کو بٹھا کر لیگیا۔

(۴۰) کسی عدد کے سینتیسویں۳۷ حصہ کا دوچند ایکسو بیس۱۲۰ ہو تو دریافت کرو وہ عدد کیا ہی۔

جواب۔ ۲۲۲۰۔

(۴۱) پانچ آدمیوں کو چار چار روٹیاں تقسیم کیں تو بتاؤ کل کتنی روٹیاں تقسیم ہوئیں۔

جواب۔ ۲۰ روٹیاں۔

(۴۲) سوا آنہ سیر کے حساب سے پندرہ۱۵ سیر کی کیا قیمت ہوگی۔ چونکہ پندرہ سوائی پونے اُنیس ہوتے ہیں اسلیے ایک روپیہ پونے تین آنہ پندرہ۱۵ سیر کی قیمت ہوئی۔

جواب۔ ا روپیہ ۲ ر ۹ پائی۔

(۴۳) گھاس کا بھاؤ فی روپیہ ساڑھے چار من ہی تو سترہ۱۷ روپیہ کی کے من گھاس آویگی۔